

" Waterkwaliteit en visbestand in de Zaubeeek anno 2026 "

1. Inleiding

De Zaubeeek is een geklasseerde waterloop die onder het beheer van de provincie Oost-Vlaanderen valt. De Zaubeeek voedt de meander Kerkemeerselken en stroomt via de meander en een verbindingskanaal naar de Leie.

Eerder visonderzoek uitgevoerd op de Zaubeeek door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) toonde aan dat er vooral blauwbandgrondel en stekelbaars voorkomt op de waterloop, maar meer stroomopwaarts werd er ook riviergrondel waargenomen. Een gedeeltelijke “visredding” door het Provinciaal Centrum voor Milieuonderzoek (PCM) van de bufferbekkens langsheen de Zaubeeekstraat gaf aan dat er vooral ook veel gibel aanwezig was (ongepub. data).

[Zie: Boets P., Vercruysse W., Dillen A., Poelman E. (2023). Visonderzoek van de Zaubeeek in kader van geplande aanleg vispassage en herstel natte natuur. Onderzoek uitgevoerd in samenwerking met het Agentschap Natuur en Bos en de dienst Integraal Waterbeleid van de provincie Oost-Vlaanderen. 9p.]

2. Waterkwaliteit

Naast het visonderzoek werd ook de waterkwaliteit geraadpleegd op het geoloket waterkwaliteit van de Vlaamse Milieumaatschappij (<http://geoloket.vmm.be/Geoviews/>). Er zijn 9 meetpunten gelegen op de Zaubeeek van bron tot monding. Verschillende van deze meetpunten worden hieronder eveneens besproken.

Het meest stroomafwaartse meetpunt (576345) ter hoogte van Neerhoek in Olsene (afwaarts overstort) wordt gekenmerkt door een matige waterkwaliteit op basis van de metingen uitgevoerd in 2020. In mei 2020 lag het zuurstofgehalte onder 5 mg/l. Daarnaast werden er tijdens dezelfde meting verhoogde concentraties aan ammonium gemeten (4.46 mgN/l) wat kan wijzen op overstortwerking.

Op de volgende stroomopwaartse locatie (599000, afwaarts N43) werden er eveneens verhoogde concentraties aan ammonium (maart 2021: 4.87 mgN/l) en chemische zuurstofvraag (september 2021: 58mg/l) en lage zuurstofconcentraties (september 2021: 3 mgO₂/l) gemeten wat ook duidt op een ondermaatse waterkwaliteit.

Stroomafwaarts de industriezone zijn er twee meetpunten (Blauwdreef en Karreweg) waarbij ook specifieke monitoring op zware metalen en PFAS plaatsvindt. De waarden voor deze variabelen lijken aanvaardbaar en ook de algemene waterkwaliteit is hier acceptabel op basis van de metingen uitgevoerd door de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM).

Recentelijk in 2023 werd het bovengemeentelijk project “97446B_Collector Zaubeeek: Karreweg- Olsenestraat” uitgevoerd. Hierdoor werden de lozingen van het bedrijventerrein Kruishoutem gelegen langs de E17, alsook het afvalwater van een aantal woningen afgekoppeld. Hierdoor is de waterkwaliteit op deze locatie beter.

Meer stroomopwaarts zijn er ter hoogte van de Beerstraat in Nokere (meetpunt 602110) nog recente metingen uitgevoerd in 2022. Hier lijkt de waterkwaliteit ook beter te scoren en is het zuurstofgehalte altijd boven de 8mg/l.

Op basis van de uitvoerings-en zoneringsplannen zien we dat een groot aandeel van de woningen en bedrijven reeds in centraal gebied gelegen zijn en aangesloten zijn op de riolering, maar dat er toch ook nog een aantal kleinere rioleringsprojecten dienen uitgevoerd te worden en dat er ook nog een aantal individueel te behandelen afvalwaterinstallaties dienen gerealiseerd te worden.

Deze afkoppelingen zijn cruciaal om tot een betere chemische waterkwaliteit te komen. De matige waterkwaliteit is dan ook vermoedelijk grotendeels een rechtstreeks gevolg van de huidige resterende lozingen van zowel bedrijven als huishoudens, maar deels ook van de historische verontreinigde waterbodem. Daarenboven zijn grote delen van de waterloop rechtgetrokken en wordt er een artificieel waterpeil nagestreefd wat mede een oorzaak is voor de nog steeds mindere chemische en ecologische waterkwaliteit.

3. Afvissingen

a) Studiegebied

De zone Neerhoek-Ponthoek is gelegen aan de oude Leiemeander ‘Meander Zulte Neerhoek’. Deze afgesneden meanderbocht is in twee niet-verbonden delen verdeeld met een afsluiting ter hoogte van de monding van de Zaubeeek.

Het noordelijke deel wordt de ‘meander Kerkemeerselken’ genoemd en het zuidelijke deel ‘Meander Neerhoek’.

De Zaubeeek is een geklasseerde waterloop die onder het beheer van de provincie Oost-Vlaanderen valt. De Zaubeeek voedt de meander Kerkemeerselken en stroomt via de meander en een verbindingskanaal naar de Leie.

Het visstandsonderzoek in 2023 werd uitgevoerd op 4 verschillende locaties (figuur 1).

De eerste locatie (locatie 643) was gesitueerd op een 160-tal meter van de monding met de Leie (stroomopwaarts de stuw) en werd gekenmerkt door een zeer brede waterloop (meander) met bijna stilstaand water, veel rietvegetatie, een aanzienlijke sliblaag en een gemiddelde waterkolom van ongeveer 1,50m diepte. In de sliblaag op deze locatie was door allerlei biologische verteringsprocessen veel gasontwikkeling.

Het tweede traject (locatie 644) werd opnieuw bevist vanuit de boot omwille van de waterdiepte (>1m) en werd deels gekenmerkt door een verstevigde oever (schanskorven), hoewel er ook wel meandering voorkwam en de oever relatief afgeschuind was.

Traject drie (locatie 645) bevond zich stroomaf een bedrijventerrein en werd gekenmerkt door een zeer recht beektraject en een oever die relatief steil was. Ter hoogte van de brug over de weg werd er wel een ondergedoken waterplant vastgesteld (soort ongekend).

Het water stroomde hier ook iets sterker wat deed vermoeden dat er ook andere vissoorten konden voorkomen.

De laatste locatie (646) was gesitueerd stroopmafwaarts het bufferbekken en parallel aan de weg. De waterloop was hier goed doorwaardbaar en het water stroomde iets sneller. De oevers waren verstevigd met schanskorven.

b) Visstandonderzoek

Het visbestand in 2023 op de onderzochte locaties was eerder ontoereikend.

Er werden 5 verschillende vissoorten gevangen waaronder 3- en 10-doornige stekelbaars, blauwbandgrondel, karper en gibel. Dit zijn allemaal tolerante soorten die weinig eisen stellen aan de waterkwaliteit en het habitat (Tabel 2). Tevens waren de aantallen en biomassa eerder beperkt.

Het onderzoek van 2023 sluit aan bij de eerdere bevindingen en het onderzoek uitgevoerd door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). In 2006 werd er ter hoogte van de Zaubeeekstraat wel nog riviergrondel waargenomen. Soorten zoals karper en gibel werden dan weer niet door INBO waargenomen tijdens voorgaande onderzoeken, maar wel tijdens het onderzoek van 2023. Deze waren echter beperkt tot de meer stroomopwaarts gelegen trajecten van de Zaubeeek.

De beperkte soortenrijkdom en biomassa is vermoedelijk een gevolg van de matige waterkwaliteit en het ontbreken van geschikt habitat. De historische verontreiniging in combinatie met de aanwezigheid van vismigratieknelpunten maakt dat er weinig tot geen vissen voorkomen op de onderzochte locaties. Echter in het bovenstrooms gedeelte lijkt er alvast potentie te zijn voor meer stroomminnende soorten zoals riviergrondel en serpeling. Hier werd er een goede structuur waargenomen, heeft het water doorgaans een betere chemische waterkwaliteit en was er ook wel een behoorlijke stroming waar te nemen.

De geplande herinrichting in het kader van het Seine-Schelde project, meer specifiek binnen de zone “Neerhoek-Ponthoek” en de daaraan gekoppelde herinrichting van de Zaubeeek en aanleg van een vispassage zal vermoedelijk een positief effect hebben op het visbestand van deze waterloop. Vanuit de Leie is er zo vrije vismigratie mogelijk en kunnen bepaalde soorten waaronder paling ook de Zaubeeek opzwemmen.

Om de kansen voor ongewenste uitheemse soorten te beperken (bijvoorbeeld zwartbekgrondel) is het belangrijk om van bij de heraanleg meteen ook in te zetten op een natuurlijk habitat met een minimum aan breuksteen en verharding. Natuurlijkere oevers verdienen daarom de voorkeur. Verder is het belangrijk om verder in te zetten op een verbetering van de globale habitat- en waterkwaliteit van de Zaubeeek om diversiteit en inheemse soorten te promoten.

c) Besluit

De waterkwaliteit is in het benedenstrooms gedeelte van de Zaubeeek momenteel nog ondermaats.

Het visbestand is eerder beperkt als gevolg van historische verontreiniging en aanwezigheid van vismigratieknelpunten.

De herinrichting van de zone Neerhoek-Ponthoek en de aanleg van de geplande vispassage zal een positieve bijdrage leveren aan het visbestand van de Zaubeeek.

VERBEIREN Marc

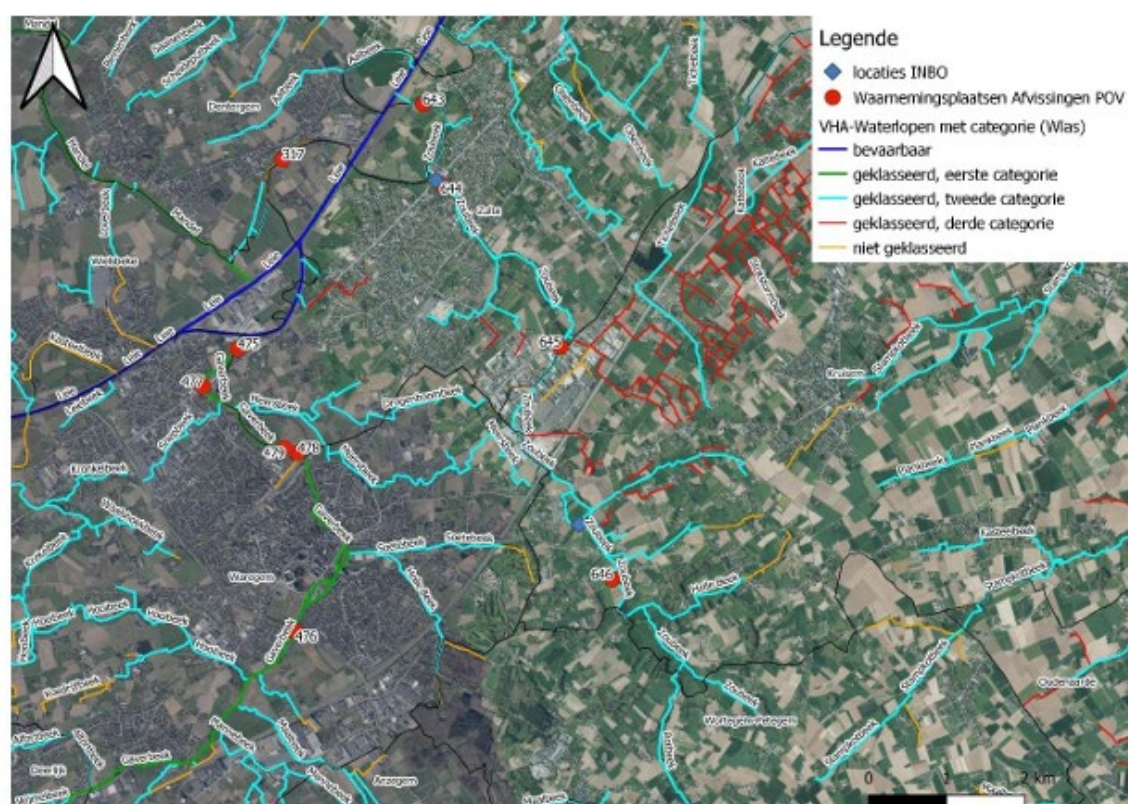
Wolvertem, april 2026

[BRON: Boets P., Vercruysse W., Dillen A., Poelman E. (2023). Visonderzoek van de Zaubeeek in kader van geplande aanleg vispassage en herstel natte natuur. Onderzoek uitgevoerd in samenwerking met het Agentschap Natuur en Bos en de dienst Integraal Waterbeleid van de provincie Oost-Vlaanderen. 9p.]

TABEL 1 en FIGUUR 1

Tabel 1: Informatie van de afgeviste locaties met aanduiding van de X en Y coördinaten (Lambert 72). Het gegeven locatienummer (ID) stemt overeen met dit in de visdatabank van de Provincie Oost-Vlaanderen.

Id	waterloop	locatie	beviste afstand (m)	Lambert X	Lambert Y
643	Zaubeek	Meander – opwaarts stuw	200	85583.56229	181220.3419
644	Zaubeek	Staatsbaan - Okay	75	85810.51643	180197.1296
645	Zaubeek	Stroomafwaarts Karreweg	100	87346.02013	178114.5239
646	Zaubeek	Ter Meulestraat	90	88009.88839	175138.3548

Figuur 1: Situering van de locaties (rode bollen) uit de Provinciale visdatabank die afgevist werden tijdens het huidige onderzoek evenals de waterlopen binnen het gebied.

TABEL 2

Tabel 2: Overzicht van de gevangen soorten (van stroomafwaarts naar stroomopwaarts) evenals het totaal aantal en totaal gewicht in absolute aantallen voor de verschillende onderzochte locaties.

SOORTEN	643 aantal (n)	gewicht (g)	644 aantal (n)	gewicht (g)	645 aantal (n)	gewicht (g)	646 aantal (n)	gewicht (g)
blauwbandgrondel	2	4.7	33	48.9	9	11	78	56.7
3-doornige stekelbaars			57	36.1	30	48	80	51.7
10-doornige stekelbaars			5	2.2	11	14		
giebel							3	103.1
karper							2	47.8